

СЕКЦІЯ 1 ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 338.4

Назарук О.М.*старший викладач кафедри менеджменту
Міжнародного гуманітарного університету*

АНАЛІЗ СТАНУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ (1990-2015 РР.)

Аналізується стан сільського господарства України за період з 1990 р. до 2015 р. Досліджується динаміка наступних показників: валової продукції сільського господарства, обсягів виробництва валової сільськогосподарської продукції з розрахунку на 100 га сільгоспугідь, виробництва основних видів продукції рослинництва та тваринництва, показника рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції, індексу продуктивності праці, ефективності виробництва продукції, середньомісячної заробітної плати (у розрахунку на одного працівника).

Ключові слова: агропромисловий комплекс, сільське господарство, валова продукція, рентабельність виробництва, індекс продуктивності праці.

Назарук О.Н. АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА УКРАИНЫ (1990-2015 гг.)

Анализируется состояние сельского хозяйства Украины за период с 1990 г. по 2015 г. Исследуется динамика следующих показателей: валовой продукции сельского хозяйства, объемов производства валовой сельскохозяйственной продукции в расчете на 100 га сельхозугодий, производства основных видов продукции растениеводства и животноводства, показателя рентабельности производства сельскохозяйственной продукции, индекса производительности труда, эффективности производства продукции, среднемесячной заработной платы (в расчете на одного работника).

Ключевые слова: агропромышленный комплекс, сельское хозяйство, валовая продукция, рентабельность производства, индекс продуктивности труда.

Nazaruk O.M. ANALYSIS OF THE STATE OF AGRICULTURE IN UKRAINE (1990-2015)

The analysis of state of agriculture in Ukraine for the period from 1990 to 2015. We investigate the dynamics of next indicators: gross agricultural production, the volume of gross agricultural production per 100 hectares of farmland, production of major crop production and livestock production indicator of profitability of agricultural production, the index of labor productivity, production efficiency and the average monthly wage (calculated per employee).

Keywords: agricultural complex, agriculture, gross output, production profitability, index of labor productivity.

Постановка проблеми. Україна є аграрною країною, яка має вагомий природно-ресурсний потенціал. Обсяг земель, придатних для використання у сільському господарстві, становить 41,7 млн. га [1]. Площа земель, придатних до рільництва, складає 33 млн. га, і перевищує площу орних земель таких країн Європи як Великобританія – у 5,1 рази, Франція – 1,9, Німеччина – 2,8, Польща – 2,3 [1].

Агропромисловий комплекс (АПК) України є стратегічною ланкою економіки країни, результатом діяльності якої є формування суттєвої частини ВВП та бюджетних надходжень. Стан АПК значною мірою впливає на тенденції розвитку сільських територій.

Найбільш ваговою складовою агропромислового комплексу України є сільське господарство. Визначення стратегічних пріоритетів розвитку сільськогосподарського виробництва та розробка ефективної регуляторної політики потребує аналізу стану галузі за роки незалежності країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу стану сільського господарства України приділяли увагу багато вчених, серед яких: О. Павленко [2], О. М. Барилевич [3], В. С. Бойченко та М. В. Линник [4], І. В. Казакова [5], О. Г. Сула [6], О. Фльонц [7].

Мета статті. Головною метою цієї роботи є проведення аналізу для виокремлення проблем сільськогосподарської галузі України та розробки шляхів їх вирішення у подальших дослідженнях.

Виклад основного матеріалу. За період від набуття Україною незалежності до 2016 року, виробникам сільськогосподарської продукції не вдалося досягти

рівня 1990 року. Так, виробництво валової продукції сільського господарства загалом за період, що досліджується, знизилось на 10,2 %. Слід зауважити, що при цьому обсяг валової продукції рослинництва збільшився на 27,0 %, а тваринництва – зменшився на 50,4 %.

З таблиці 1 бачимо, що у тенденції зміни показника виробництва валової продукції сільського господарства можливо розділити на два основні етапи: 1991-1999 рр. – етап стрімкого стаду, та 2000- наш час – етап відновлення. Це пояснюється ходом реформування аграрної галузі в Україні. Так, на першому етапі формувалася нормативно-правова база, реформи затягувалися, а в цілому по країні спостерігався спад виробництва. Другий етап розпочався з прийняття Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» [9].

Результатом дії вищезазначеного Указу Президента стало збільшення обсягів виробництва валової сільськогосподарської продукції з розрахунку на 100 га сільгоспугідь, і цей показник вперше, за період незалежності України, перевищив рівень 1990 р. (рис. 1).

Розглянемо результативність діяльності сільськогосподарських виробників у розрізі виробництва основних видів продукції галузі (табл. 2).

Аналізуючи табл. 2 бачимо, що у рослинництві протягом досліджуваного періоду збільшилося виробництво більшості основних сільськогосподарських культур (окрім цукрових буряків та плодово-ягідних культур) (рис. 2).

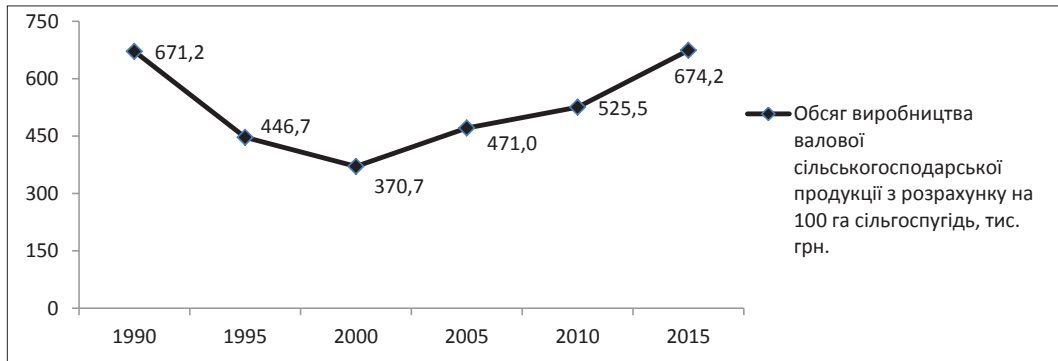

Рис. 1. Динаміка обсягів виробництва валової сільськогосподарської продукції з розрахунку на 100 га сільгоспугідь

Джерело: [складено за даними Державної служби статистики України]

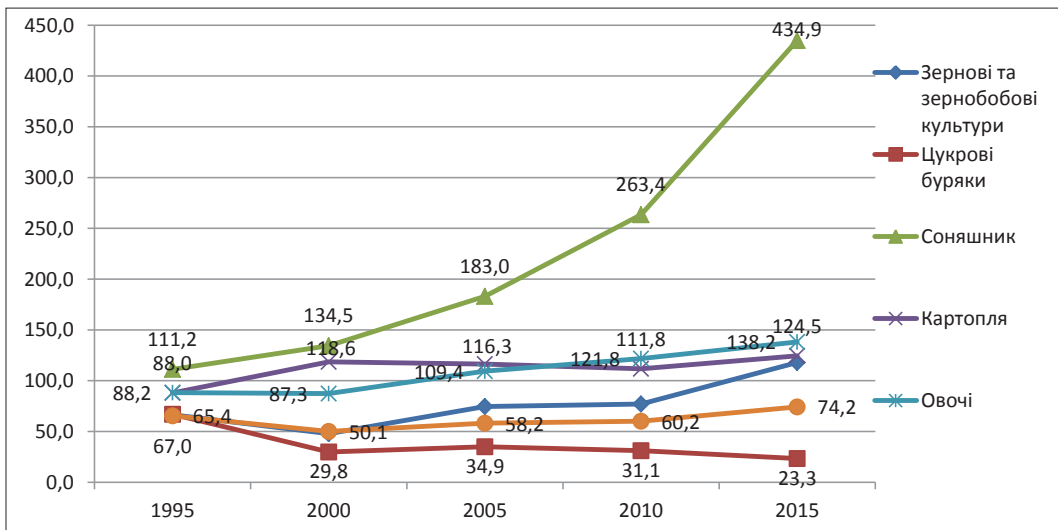

Рис. 2. Динаміка обсягів виробництва основних видів продукції рослинництва (у співвідношенні до обсягів 1990 р.)

Джерело: [складено за даними Державної служби статистики України]

Таблиця 1

Валова продукція сільського господарства України у постійних цінах 2010 р.

Роки	Валова продукція, млн. грн.	в тому числі продукція			
		рослинництва		тваринництва	
		млн. грн.	% у валовій продукції	млн. грн.	% у валовій продукції
1990	282774,2	145502,0	51,5	137272,2	48,5
1995	183890,3	106329,6	57,8	77560,7	42,2
2000	151022,2	92838,9	61,5	58183,3	38,5
2005	179605,8	114479,9	63,7	65125,9	36,3
2010	194886,5	124554,1	63,9	70332,4	36,1
2015	239369,9	168348,6	70,3	71021,3	29,7

Джерело: [складено за даними Державної служби статистики України]

Таблиця 2

Виробництво основних видів продукції рослинництва сільгоспвиробниками в Україні, тис. тонн

	1990	1995	2000	2005	2010	2015
Зернові та зернобобові культури	51009	33930	24459	38016	39271	60126
Цукрові буряки	44264	29650	13199	15468	13749	10331
Соняшник	2571	2860	3457	4706	6772	11181
Картопля	16732	14729	19838	19462	18705	20839
Овочі	6666	5880	5821	7295	8122	9214
Плоди та ягоди	2902	1897	1453	1690	1747	2153

Джерело: [складено за даними Державної служби статистики України]

Так, приріст спостерігається за обсягом виробництва соняшнику – на 11056 тис. тонн, овочів – на 2749 тис. тонн та картоплі – на 5018 тис. тонн. Зменшення обсягу притаманне виробництву цукрових буряків – на 28263 тис. тонн та плодово-ягідних культур – на 895 тис. тонн.

Згідно даним таблиці 3 обсяги виробництва основних видів продукції тваринництва скоротилися відносно обсягів 1990 р. за всіма позиціями. Так, виробництво м'яса скоротилося на 1 086,2 тис. тонн, молока – на 14 126,8 тис. тонн, яєць – на 1 153,2 млн. штук, вовни – на 27 732 тонн (рис. 3).

Позитивна динаміка зміни обсягів виробництва валової продукції сільського господарства з розрахунку на 100 га сільгоспугідь спричинила й збільшення рівня рентабельності сільськогосподарських

підприємств України. Так, якщо за період з 1991 р. по 2000 р. спостерігався стрімкий спад рівня рентабельності, який у 2000 р. досяг відмітки «-1 %», то в період з 2005 р. по 2015 р. – показник, що досліджується, демонстрував зростання (рис. 4).

Налагодженню позитивної динаміки показника рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції сприяло також збільшення продуктивності праці в сільськогосподарських підприємствах, що, в свою чергу, було спричинено становленням нових організаційно-правових форм господарювання (рис. 5).

Слід зазначити, не зважаючи на те, що загалом обсяг виробництва сільськогосподарської продукції скоротився, на сьогодні індекс продуктивності праці збільшився і перевищив рівень 1990 р. як у цілому

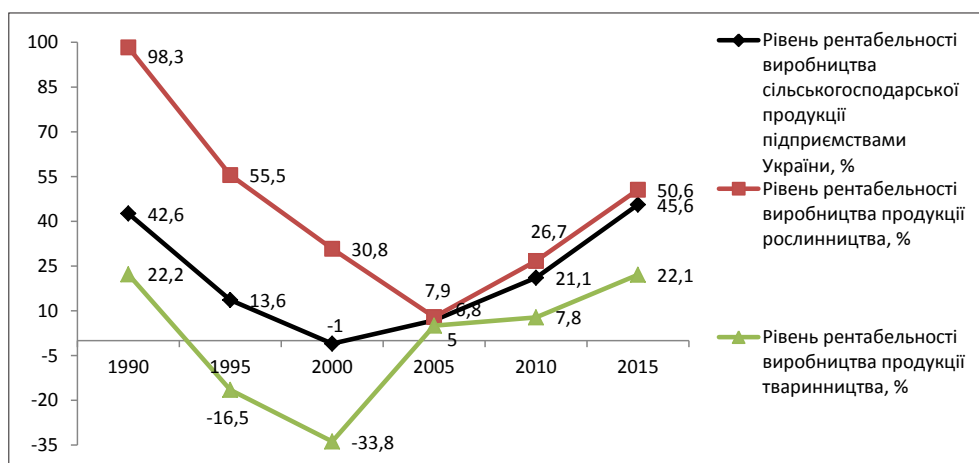

Рис. 4. Динаміка показника рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції підприємствами України

Джерело: [складено за даними Державної служби статистики України]

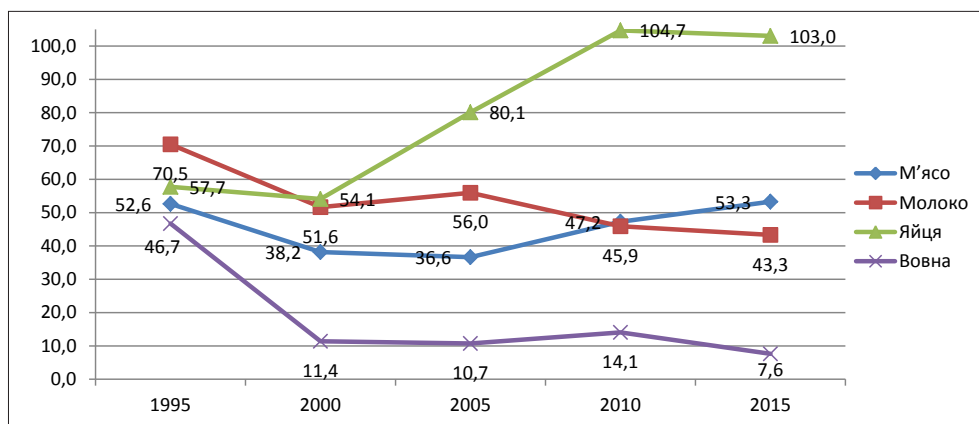

Рис. 3. Динаміка обсягів виробництва основних видів продукції тваринництва (у співвідношенні до обсягів 1990 р.)

Джерело: [складено за даними Державної служби статистики України]

Таблиця 3

Виробництво основних видів продукції тваринництва сільгоспвиробниками в Україні

	1990	1995	2000	2005	2010	2015
М'ясо, тис. тонн	4357,8	2293,7	1662,8	1597,0	2059,0	2322,6
Молоко, тис. тонн	24508,3	17274,3	12657,9	13714,4	11248,5	10615,4
Яйця, млн. штук	16286,7	9403,5	8808,6	13045,9	17052,3	16782,9
Вовна, тонн	29804	13926	3400	3195	4192	2270

Джерело: [складено за даними Державної служби статистики України]

по сільському господарству, так і у рослинництві та тваринництві.

Зміна рівня рентабельності сільськогосподарських підприємств супроводжувалася переходом від збиткової до прибуткової діяльності (рис. 6). Так, у 1990 р. прибутковість сільськогосподарських підприємств

склала 11422,8 млн. грн. при рівні рентабельності 42,6%. У 2000 р. при рентабельності у «-1 %» сільгосп-виробники понесли збитки у розмірі 1955,9 млн. грн., після чого обидва показники почали зростати.

Збільшення прибутковості сільськогосподарських підприємств сприяло підвищенню рівня середньомі-

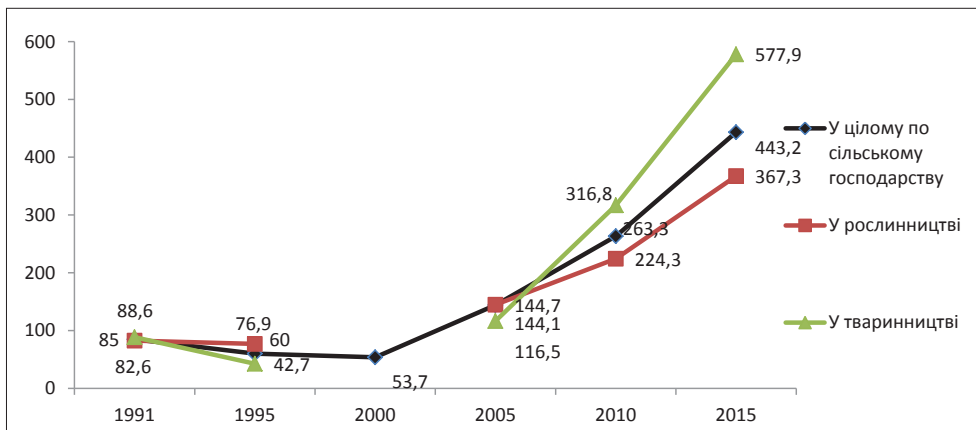

Рис. 5. Динаміка індексу продуктивності праці у сільському господарстві (1990 р. – 100 %)

Джерело: [складено за даними Державної служби статистики України]

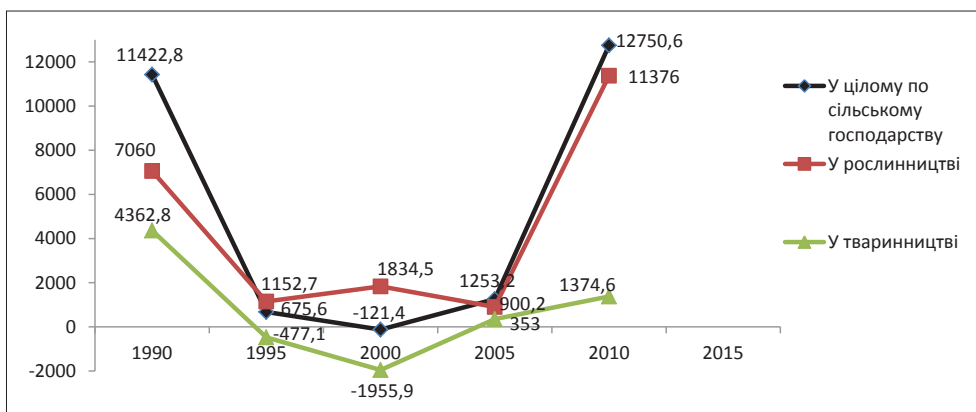

Рис. 6. Динаміка ефективності виробництва продукції сільськогосподарськими підприємствами України, млн. грн.

Джерело: [складено за даними Державної служби статистики України]

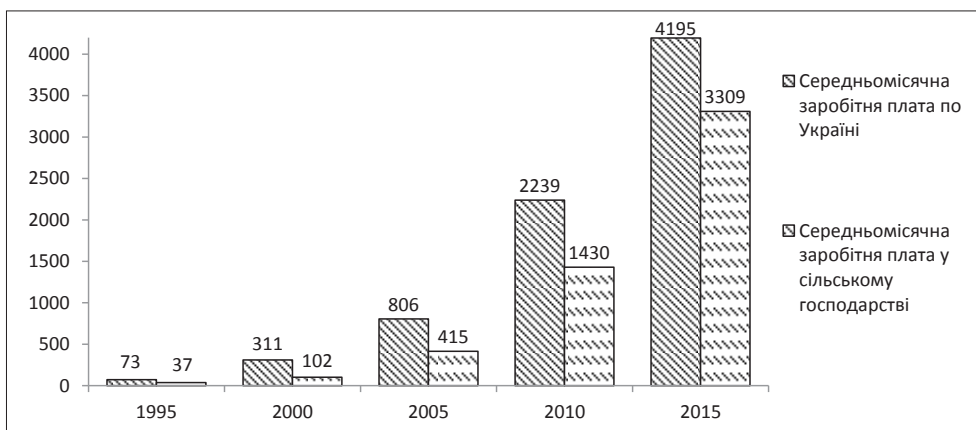

Рис. 7. Динаміка середньомісячної заробітної плати, у розрахунку на одного працівника, грн.

Джерело: [складено за даними Державної служби статистики України]

сячної заробітної плати у галузі. Проте, вона й досі є суттєво нижчою за середню по Україні, у розрахунку на одного працівника (рис. 7). Це, в свою чергу, не сприяє залученню до роботи у сільському господарстві висококваліфікованих робітників.

Висновки і пропозиції. Сільське господарство України є однією з провідних та бюджетоутворюючих галузей економіки країни, яка в останні роки демонструє позитивні зміни. Наявний ресурсний потенціал дозволяє не тільки зберегти існуючі тенденції, а й нарощувати темпи виробництва та експортний потенціал. Але сучасна модель функціонування галузі не може забезпечити її якісні та кількісні зміни для подальшого виходу на світовий ринок сільськогосподарської продукції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Стан та проблеми розвитку агропромислового комплексу [Електронний ресурс]. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу до матеріалу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10823/1/Status%20and%20problems.pdf> – Назва з екрана.
2. О. Павленко, Розвиток агропромислового комплексу – ключ до соціально-економічної і фінансової стабільності нашої країни [Електронний ресурс] – Режим доступу до інформації : <http://www.agroua.net/news/index.php?nd=20&monthsel=04&yearsel=2015>.
3. Барилевич О.М., Стан та проблеми розвитку сільського господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформації : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/8/44.pdf>.
4. Бойченко В.С., Линник М.В., Сучасний стан розвитку сільського господарства в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до інформації: <http://bses.in.ua/journals/2016/8-2016/16.pdf>.
5. Казакова І.В. Стан і перспективи розвитку сільського господарства в Україні / І.В. Казакова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vuzlib.com.ua/articles/book/38845-Stan_i_perspektivi_rozvitku_s/1.html.
6. Сула О.Г. Сучасні проблеми сільського господарства в Україні / О.Г. Сула [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sworld.com.ua/konfer34/713.pdf>.
7. Фльонц О. Аграрний сектор України: проблеми та перспективи розвитку / О. Фльонц // Тернопільська державна сільськогосподарська дослідна станція ІКСГП НААН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://econfer.at.ua/publ/konferencija_2014_10_16_17/sekcija_5_ekonomichni_nauki/agrarnij_sektor_ukrajini_problemi_ta_perspektivi_rozvitku/8-1-0-137.
8. Статистичний збірник «Валова продукція сільського господарства України» / за ред.. Н.С. Власенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформації: <http://ukrstat.gov.ua/>.
9. Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» [Електронний ресурс]. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу до матеріалу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1529/99> – Назва з екрана.